

כ"ח אדר תש"ע

14 מרץ 2010

תיק מס' 69031, ירושלים

פסק דין

לבין

בעניין שבין

הנתבע
ע"י עורך דינו

עורך דין שנתן שירותים לנתבע
להלן התובעת

להלן הנתבע

א. תמצית הרקע עובדתי

עניינה של תביעה זו היא דרישה לתשלום שכר טרחה בעבור שירותים משפטיים שנתנה התובעת לנתבע. בפרק זה יוצג הרקע העובדתי בתמצית, ופירוט נדרש ייעשה במהלך פסק הדין.

הקשר בין הצדדים החל בשנות התשעים, כאשר התובעת סיפקה לנתבע שירותים משפטיים על מנת להסדיר את המצב המשפטי של שטח שבבעלותו ובבעלות אחיו. שירותים משפטיים אלו הושלמו, והתמורה בעבורם שולמה במלואה.

בתחילת שנת 2007 פנה הנתבע אל התובעת בבקשה לספק לו שירותים משפטיים, על מנת לסכל תוכניות פוגעות, ולקדם תוכניות חדשות שלו להגדלת מס' יחידות הדיור בשטח המדובר. יצוין, שהליווי הבסיסי להליכים המשפטיים בנדון נעשה על ידי ב"כ של הנתבע. עם זאת הנתבע ביקש להיעזר גם בשירותיו של משרד זה.

במהלך חודש פברואר, החלה התובעת לספק לנתבע שירותים משפטיים, על בסיס מכתב שכותרתו: "מתן שירותים משפטיים" ופקס תגובה שהתקבל מהנתבע. לדברי התובעת, לפני קבלת האישור מהנתבע, התקיימה עימו שיחת טלפון ובה פורטו התעריפים של עורכי הדין השונים.

ב-29 במאי 2007, שלחה התובעת לנתבע חשבונית לתקופה 1/2/2007 עד 30/4/2007 על סך של 72,978.44 ₪. בסוף חודש יוני התקיימה פגישה במשרדי התובעת, בהשתתפות כמה מנציגי התובעת. במהלך הפגישה קיימו הנתבע ועו"ד נ' שיחה בארבע עיניים שעסקה בנושא שכר הטרחה.

משרד ראשי: רח' ר' חייא 3 / פינת ברוריה (3 Rav Chiya St. (corner of Brurya St.)

ת.ד. 36238 ירושלים 91360 P.O.B 36238 Jerusalem עמותה רשומה מס' 580282515

טל' 077-215-8-215 Tel פקס 02-5379626 Fax www.erezhemdah.org beitdin@erezhemdah.org עמוד 1 מתוך 15

Founders: The Bellows Family Chicago, Illinois

לטענת הנתבע, באותה שיחה סוכם בעל פה על שכר טרחה כולל של 100,000 ₪, ללא תלות בשעות העבודה, ובמסגרת זו סוכם על תשלום מיידי של 50,000 ₪. סך זה הועבר על ידי הנתבע לתובעת ביום 5 ליולי 2007 בצ'ק שנפדה. לטענת התובעת, לא השתנה דבר בהסכם שכר הטרחה, אלא שהנתבע נדרש לתשלום מיידי, והובהר כי אם לא ישלם, לא ניתן יהיה להמשיך במתן שירותים המשפטיים.

במהלך התקופה מיוני 2007 ועד פברואר 2008, עשתה התובעת עבודה משפטית בכמה כיווני פעולה, תוך קשר עם הנתבע ועל פי הוראותיו. במהלך כל התקופה האמורה, לא הוגשו לנתבע חשבוניות ולא דוח על שעות עבודה.

ב- 25 בפברואר 2008 קיימו התובעת והנתבע ישיבה בנושא שכר הטרחה.
ב- 27 בפברואר 2008 נשלחה חשבונית לתקופה שבין 01/05/2007 עד 27/02/2008 על סך 207,188.98 ₪.

ב- 15 במאי 2008 נשלחה חשבונית נוספת, לתקופה שבין 1/2/2008 ועד 31/3/2008, על סך 7,000 ₪ נוספים.

בין סוף פברואר 2008 למאי 2008 התקיימו שיחות בין התובעת לעו"ד של הנתבע, בעניין הסדרת שכר הטרחה. בתקופה זו שלחה התובעת לנתבע גם דוח שעות ומכתבי תזכורת ואזהרה שבהם התריעה, שלא תוכל להמשיך לייצגו בהליכי המשפטיים אם לא יפרע את חובו. זאת במקביל לניסיונות להגיע להסכמה בסיוע עו"ד הנתבע כאמור.

לאחר ששכר הטרחה לא שולם והצדדים לא הגיעו לכל הסדר, ב- 29 במאי 2008 הגישה התובעת לבית המשפט לעניינים מנהליים בתל-אביב בקשה להשתחררות מייצוג.
בפברואר 2009 חתמו הצדדים על הסכום בוררות בו מינו את הח"מ בורר בסכסוך.
התנהלו לפני שני דיונים ארוכים, הוגשו תיקי מסמכים עבי כרס, וכן סיכומים ותשובות לסיכומים.

ב. תמצית טענות הצדדים

טענות הצדדים פורטו בארוכה בסיכומיהם ובכתבי התשובה להם. אציין את תמצית הדברים בראשי פרקים בלבד.

לטענת התובעת

1. הוסכם על שכר טרחה בהתאם לתעריפים הנהוגים במשרדה.
2. ניתנו שירותים משפטיים רבי היקף.
3. הסכם זה לא שונה מעולם.

4. הנתבע שילם רק 50,000 ₪.
5. יתרת החוב עומדת על 253,052 ₪, נכון ליום 12/3/09, בחישוב על פי מע"מ של 16.5%.
- על סכום זה יש להוסיף הפרשי הצמדה וריבית מיום 12/3/09 וכן הוצאות משפט ושכר טרחה.

לטענת הנתבע

1. לא נחתם הסכם מחייב.
2. מכתב התובעת, שלטענת התובעת מהווה בסיס להתקשרות - חסר. לא נזכרו בו העלויות במפורש. כמו כן באישור הנתבע הותנה השכר בפעילות עיקרית של עו"ד נ' ובהצלחה בהליכים - שני תנאים שלא התקיימו.
3. גם אם היה הסכם ראשוני, הרי שבפגישה בסוף יוני 2007 הוסכם על שכר טרחה אחר – 50,000 ₪ תשלום מראש ו-50,000 ₪ תשלום לאחר השלמת ההליכים בהצלחה.
4. התובעת לא שלחה חשבוניות מסוף מאי 2007 ועד פברואר 2008, דבר שמוכיח את הטענה בדבר שינוי ההסכם.
5. פעילות התובעת לא היתה בכיוון הנכון. התובעת "ירתה לכל הכיוונים", אך לא מיקדה את פעילותה בטענתה לאפליה ביחס לתוכנית של מר ד'.
6. ניתנה לעו"ד נ' מתנה בשווי של 20,000 ₪.
7. שכר הטרחה שנדרש עבור השעות שעבד עו"ד ט', גבוה גם מהסכום שלטענת התובעת נאמר לנתבע על ידי עו"ד ש', בעניין עו"ד ששמם לא צוין במפורש בשיחה. אתייחס לכל אחת מן הטענות באופן מפורט יותר במהלך הדברים. אקדים ואומר, שלא אדון במסגרת זו בנושא איכות השירות המשפטי שניתן. מוסכם, שבמהלך התקופה התקיימה פעילות מקיפה על ידי התובעת, זאת תוך קשר רציף עם הנתבע וגם בהתאם לבקשות ספציפיות שלו. עובדות אלו גובו במסמכים רבים. בוודאי לא הוכחה רשלנות בביצוע השירותים המשפטיים, למרות הכיוון המשפטי השונה אותו הציג ב"כ הנתבע. כשם שפרצופיהם שונים, כך דעותיהם שונות, וכך משרדיהם שונים. ככלל, כפי שגם טען ב"כ הנתבע – פעלה התובעת כדרכו של משרד גדול, על כל המשתמע. אלו השירותים שנשכרו על ידי הנתבע ואלו השירותים שהתובעת נתנה לו בהתאם לשיקול דעתה, תוך קשר רציף עם הנתבע, כאמור.

משרד ראשי: רח' ר' חייא 3 / פינת ברוריה (corner of Brurya St.) 3 Rav Chiya St. Main Office:

ת.ד. 36238 ירושלים 91360 P.O.B 36238 Jerusalem עמותה רשומה מס' 580282515

טל' 077-215-8-215 Tel פקס 02-5379626 Fax www.erezhemdah.org beitdin@erezhemdah.org עמוד 3 מתוך 15

Founders: The Bellows Family Chicago, Illinois

גם המתנה שניתנה לעו"ד נ' אינה מעניינה של תביעה זו. מתנה שכזו, ודאי שאינה יכולה להיות תמורה למשרד התובעת בעבור השירותים המשפטיים שניתנו. לא זו אף זו, היא גם ניתנה, כך לטענת הנתבע, לפני תחילת מתן השירותים.

ג. כריתת ההסכם

מן הבחינה העובדתית, מוסכם כי לאחר שיחות בעל פה והסכמה עקרונית להזמנת השירותים המשפטיים, שלחה התובעת לנתבע, ב- 13 בפברואר 2008, מסמך שכותרתו "מתן שירותים משפטיים".

בנושא שכר הטרחה נאמר:

1. שכר הטרחה עבור הטיפול בכל הקשור לעתירה יחושב לפי מספר שעות העבודה שיושקעו על ידנו בפועל, בקשר עם ייצוגך בעתירה כאמור, ובהליכים הקשורים עימה, לפי תעריפי שכר הטרחה הנוהגים במשרדנו מעת לעת, בהנחה של 25%.

כן צוין שיש להוסיף מע"מ כדין ושמצמין השירות ישלם הוצאות שונות. בסעיף 4 נכתב:

4. לנוחיותך, משרדנו ימציא לך חשבונות שכר טרחה מדי חודש בחודשו תוך פירוט העבודה שנעשתה והיקף השעות.

במענה למכתב זה, הוצגה תשובתו של הנתבע מיום כ"ח בשבט, 16 בפברואר 2007, וזה לשונה הנצרכת לנדון דידן:

שלום אדון נכבד עו"ד נ'.

אני מודה לך על הצעתך, אתה מכיר אותי ויודע שאני רוצה רק 100% הצלחה. לכן אני מבקש שכל המשפט הזה יהיה תחת השגחתך שאני רואה שכל הצלחה על משפט הזה ביד שלך, ואתה איש מצליח. חשבונות שלכם יהיו כל רבעון, כרגיל.

בעניין החתימה על מכתב התשובה כאמור, טען הנתבע בתחילה שלא שהה באותם ימים בארץ, אלא בשוויץ, ושהוא לא זה שקיים את הקשר באופן אישי. לדבריו המכתב נכתב ונחתם בהרשאתו, אך לא על ידו. טענה זאת הוכחה כלא מדויקת, והובהר שלאמתו של דבר הנתבע לא שהה בחו"ל. לאחר מכן טען הנתבע שהיה בלוד באותו יום אך ביטל את הטיסה

משרד ראשי: רח' ר' חייא 3 / פינת ברוריה (corner of Brurya St.) 3 Rav Chiya St. Main Office:

ת.ד. 36238 ירושלים 91360 P.O.B 36238 Jerusalem עמותה רשומה מס' 580282515

טל' 077-215-8-215 Tel פקס 02-5379626 Fax www.erezhemdah.org beitdin@erezhemdah.org עמוד 4 מתוך 15

Founders: The Bellows Family Chicago, Illinois

עקב מחלה. גם טענה זאת התבררה כלא מדויקת. בכל מקרה, ברור שמכתב התשובה מחייב את הנתבע באופן מלא.

לטענת התובעת, בין הפניה שלה לאישור הזמנת השירותים, ובין תשובת הנתבע, התקיימה שיחה טלפונית בין הנתבע, לבין עו"ד במשרד - עו"ד ש'. כפי שעולה מתרשומת השיחה, שהוגשה כמוצג 26 בתיק המוצגים מטעם התובעת (בתוספת תצהיר), פרטה עו"ד ש' בפני הנתבע את העלויות השונות של עורכי דין במשרדה. יש לציין שעו"ד ש' לא העידה בפני בית הדין על שיחה זו.

בחקירתו טען הנתבע שאינו זוכר את השיחה, ובכל מקרה ברור לו שלא היה מודע לעלויות השונות. ב"כ הנתבע התרעם על כך שעו"ד ש' לא הגיעה לבית הדין להעיד על התצהיר שהגישה בעניין השיחה והתרשומת. לסיכום, הנתבע טען שלא ידע את עלויות השירות בצורה מפורטת.

בעניין פירוש דבריו הכתובים באישורו לתחילת העבודה, טען הנתבע שהתחייב לתשלום רק בעבור הצלחה של 100%, כפי שנזכר במכתבו: "אתה מכיר אותי ויודע שאני רוצה רק 100% הצלחה". לאור העובדה שלא קיבל אישור לתוכניתו ופעולותיה המשפטיות של התובעת לא צלחו, לטענתו ההסכם אינו מחייבו.

ועוד בעניין זה, בהתייחס למכתב התשובה, טען הנתבע כי הוא התנה עם התובעת, שהעוסק העיקרי בעניינו של התיק יהיה עו"ד נ', כאמור – "המשפט הזה יהיה תחת השגחתך שאני רואה שכל הצלחה על משפט הזה ביד שלך, ואתה איש מצליח". בפועל, מרבית העבודה המשפטית נעשתה על ידי עו"ד אחרים מטעם התובעת, בכללם עו"ד ש' ועו"ד פ'. ושוב, לטענתו, התובעת תובעת ממנו שכר טרחה, על אף שלא עמדה בדרישות שהציג מתחילה.

בעניין זה, ההכרעה הברורה היא, כי למכתב התשובה שכתב הנתבע, יש תוקף מחייב, וכי אין לראות בכתוב – תנאי להתחייבות.

מן הבחינה המשפטית וההלכתית די בקביעה ששכר הטרחה ישולם "לפי תעריפי שכר הטרחה הנוהגים במשרדנו מעת לעת", גם בלא פירוט נוסף. זאת, כל עוד הדברים עומדים בתחום הסביר לשירות המבוקש. כמובן, ראוי לפרט ללקוח את הסכומים - ולטענת התובעת כך אכן נעשה בשיחה עם עו"ד ש' - אך גם אם הדבר לא נעשה, אין זה פוסל את ההסכם, לאור העובדה שמקבל הצעה יכול היה לקבל מידע זה בנקל. אם לא עשה זאת, הסכים למעשה הנתבע להתחייב על אותם סכומים, גם בלא לדעתם לפרטיהם.

בעניין התנאים שהעמיד לכאורה הנתבע – ביצוע העבודה בעיקר בידי עו"ד נ' והצלחת העבודה המשפטית: הן מן הבחינה הלשונית והן מבחינת הסבירות, אין מקום לפרש את הכתוב כתנאים שלא התקיימו בנדון דידן. אין כאן התניה שמרבית העבודה תיעשה על ידי עו"ד נ', אלא מדובר על אחריות והשגחה. בפעילות במסגרת של משרד זה מקובל שהעבודה נעשית על ידי כמה עו"ד שעוסקים במרבית העבודה המשפטית, באחריות ובהשגחה של עו"ד בכיר. לא הוכח שההתנהלות במקרה זה חרגה מנוהל זה. ביחס להצלחה – כל שנאמר הוא שציפייתו של הנתבע היא להצלחה, ועל כן הוא מבקש את השגחת עו"ד נ', אך אין התליה של השכר בהצלחה המשפטית של ההליך.

ד. האם הסכם השכר שונה.

טענה עיקרית של הנתבע היא שלאחר שהופתע והיה נסער מהעלויות הגבוהות של החשבונית הראשונה שהוגשה לו בסוף מאי, הוא נפגש בסוף יוני בארבע עיניים עם עו"ד נ' והוסכם על שכר טרחה שונה (בכתב ההגנה צוין התאריך 30 ליוני 2007, אולם על פי לוח השנה של עו"ד נ' שהוגש לבית הדין, מדובר ב- 25 ביוני). לטענתו, בפגישה זו הוסכם שישולמו 50,000 ₪ באופן מיידי, ו-50,000 ₪ ישולמו לאחר השלמת העבודה המשפטית בהצלחה. ההסכם החדש לא גובה במסמך כתוב. לביסוס טענתו זו הביא הנתבע מספר עדויות, לבד מעדותו האישית. אלו הן עדות שמיעה בלבד.

אשתו של הנתבע העידה שקודם לפגישה היה נסער, ולאחריה סיפר לה בעלה על ההסכם החדש. בדומה העיד גם נהגו לשעבר של הנתבע. נציין, שעדותה של אשת הנתבע היתה מאוד ממוקדת בעובדה זו, והיא לא זכרה כל נתון אחר. ביחס לעדותו של הנהג, יצוין שלבד משאלת שכר הטרחה שתאם את עמדת הנתבע, העדות לקתה בחוסר התאמה לעובדות כפי שהוצגו הן על ידי הנתבע והן על ידי התובעת. לדבריו, מדובר היה בפגישה הראשונה בין הצדדים, ובה סוכם לראשונה הסכם השכר. ואילו העובדות הידועות הן, שהפגישה ארעה לאחר תקופה של עבודה משותפת.

ב"כ הנתבע, העיד כי נתבקש על ידי הנתבע להתלוות אליו לפגישה. הוא נעתר לבקשת הנתבע, שהיה נסער מהחשבונית שנשלחה אליו, למרות שלא רצה להיות מעורב בדיון בנושא שכר הטרחה. ב"כ הנתבע אמר כי לפני הפגישה האישית היה הנתבע בסערת רגשות ואף רצה לבטל את ההתקשרות עם התובעת, ואילו לאחריה, בהתאם לדברי הנתבע שהגיע להסכמה עם עו"ד נ' על שכר טרחה קבוע בסכום האמור, הוא היה שלו ורגוע.

משרד ראשי: רח' ר' חייא 3 / פינת ברוריה (corner of Brurya St.) Main Office: 3 Rav Chiya St.

ת.ד. 36238 ירושלים 91360 P.O.B 36238 Jerusalem 580282515 עמותה רשומה מס' 580282515

טל' 077-215-8-215 Tel פקס 02-5379626 Fax www.erezhemdah.org beitdin@erezhemdah.org עמוד 6 מתוך 15

עו"ד נ' הכחיש את ההסכמה המדוברת מכל וכל. לטענתו, זו היתה בקשת הנתבע, אך הוא לחלוטין לא הסכים לה.

נוסף על הכחשה זו, היה הבדל משמעותי בדרך בה הציגו הצדדים את מטרת הפגישה. לפי הצגת הדברים על ידי הנתבע, עיקרה של הפגישה נועד לביטול השירותים המשפטיים, או להסדר שכר טרחה אחר. לטענת התובעת, הפגישה עסקה בנושאים מקצועיים מגוונים, בנוכחות הנתבע ובא כוחו, האדריכל י', עו"ד ש', עו"ד פ' וגם עו"ד נ'. במהלכה, אכן התקיימה שיחה בארבע עיניים בין עו"ד נ' לבין הנתבע. בעניין זה, תמכה התובעת את טענתה בתרשומת של סיכום השיחה (מוצג 12 בתיק המוצגים של התובעת) וכן בדף היומן של עו"ד נ', שבו מצוינים כל הגורמים שהוזמנו לפגישה.

בשאלה – מה אירע בשיחה בארבע עיניים, העניין העומד להכרעה הוא על מי נטל הראיה ואם אותו גורם קיים את חובתו זו.

העבודה המשפטית נעשתה, גם לאחר השיחה האמורה, ברצף אחד סביב אותה סוגיה, ולא מדובר על פעילויות שהשתנו (גם אם מדובר בהליכים משפטיים משתנים). על כן, על רקע הסכם תקף, חובתו של הנתבע היא להוכיח שינוי של ההסכם.

שינוי הסכם שכר הטרחה לא הוכח. עדות הנתבע עצמו, וכן עדויות אשתו ונהגו, שהן עדויות שמיעה, היו חלקיות ביותר ואינן יכולות לשמש הוכחה להסכמת התובעת לשינוי ההסכם. גם עדות ב"כ הנתבע, כעדות שמיעה, אינה יכולה לאשש את אשר אירע בחדר. היא מלמדת שזה מה שאמר לו הנתבע. ההתייחסות למצב רוחו של הנתבע היא כללית ביותר ולא ניתן להסיק ממנה עובדות.

למרות שאי-משלוח החשבוניות במועדן משתלב באפשרות שמציג הנתבע, לפיה השלמת השכר אמורה היתה לבוא רק עם סיום הטיפול המשפטי, לא ניתן להפוך עובדה זו לראיה התומכת בטענה עובדתית ספציפית אחרת – שהוסכם על שכר טרחה חדש.

יש להדגיש, שלא די להביא ראיה שהנתבע הבין שהסכם השכר שונה, אלא עליו להוכיח שהשינוי אותו הציע הוסכם על ידי שני הצדדים. על כן – המסקנה היא שאין לקבל את טענת הנתבע שהסכם שכר הטרחה שונה.

עם זאת, על רקע העימות באותה פגישה סביב נושא שכר הטרחה, החומרה באי משלוח חשבוניות במשך תקופה ארוכה היא בעלת משמעות גדולה יותר, כפי שנתייחס להלן בפרק ו' של פסק הדין.

ה. השכר שנקבע בעבור כל שעת עבודה

משרד ראשי: רח' ר' חייא 3 / פינת ברוריה (corner of Brurya St.) 3 Rav Chiya St. Main Office:

ת.ד. 36238 ירושלים 91360 P.O.B 36238 Jerusalem 580282515 עמותה רשומה מס' 580282515

טל' 077-215-8-215 Tel פקס 02-5379626 Fax www.erezhemdah.org beitdin@erezhemdah.org עמוד 7 מתוך 15

Founders: The Bellows Family Chicago, Illinois

אין להתעלם מטענת ב"כ הנתבע בדיון ובסיכומים, על כך שלא התקיימה התאמה מספקת בין מה שעל פי טענת התובעת נאמר בשיחה של עו"ד ש' עם הנתבע לבין החיוב בפועל. לשון התרשומת של עו"ד ש', המפרטת את עלויות שכר הטרחה:

"הוסבר לו שתעריף שכ"ט הינו

נ' – 400\$

ק' – 300\$

עו"ד אחר – 180\$-140\$

מתמחה – 80\$"

שיחה זו מהווה השלמה לנאמר במכתב מ-13 בפברואר:

"לפי תעריפי שכר הטרחה הנהוגים במשרדנו, מעת לעת, בהנחה של 25%"

נדגיש, שאין הכוונה לטעון, שעו"ד פלוני נותן שירותים איכותיים יותר מעו"ד אלמוני. אך מכיוון שמוצג ללקוח מדרג שכר באופן מפורש, אין לחייב שכר של עו"ד בכיר בגין עבודת עו"ד שלא נזכר במפורש כמי שזוכה לחיוב גבוה במיוחד. מהתרשומת עולה, שעו"ד נ' ועו"ד ק' הם החריגים, ומתומחרים בסכומים של 400\$ ו-300\$, בעוד שהשכר הסטנדרטי לכלל עורכי הדין שיטפלו בתיק, יהיה עד 180\$ (כל הסכומים לפני הנחה קבועה לנתבע בשיעור של 25%).

במצב כזה, כאשר ניתן ניהול התיק לעו"ד אחר – עו"ד ט' – היה על התובעת להודיע לנתבע את התמחור של עבודתו. כאמור, לחשבונית הראשונה לא צורף פירוט שעות, המפרט את שכרו של כל עו"ד. על כן, נראה שאין לחייב עבור עבודתו של עו"ד פ' יותר מהסכום המרבי שנזכר עבור "כל עו"ד אחר", דהיינו 180\$, בניכוי 25%.

כמו כן, עדכון עלויות שכרם של עו"ד שונים במהלך ההתקשרות גם הוא אינו ראוי, אם כי נרמז על אפשרות כזאת במסמך שנשלח לנתבע: "תעריכי שכר הטרחה הנהוגים במשרדנו, מעת לעת". בפועל, לאור דרך תחשיב השכר כפי שייקבע בפרק הבא, עניין זה לא יבא לידי ביטוי.

ו. אי-משלוח חשבוניות – האם הפרה מהותית של ההסכם

במסמך בעניין מתן שירותים משפטיים, ששלחה התובעת, היא התחייבה להעביר חשבוניות "מידי חודש בחודשו". במכתב האישור שניתן על ידי הנתבע, צוין משלוח חשבוניות "כל רבעון כרגיל". התובעת לא עמדה באף אחת מהתחייבויות אלה.

מחד גיסא, קשה לטעון שחריגה קלה מעמידה בחובה למשלוח חשבוניות היא הפרה מהותית של הסכם. מאידך גיסא, חשבוניות לתשלום הם כלי מרכזי וחשוב ביד הלקוח, לעקוב אחר הוצאותיו ולקבוע את יכולתו ורצונו להמשיך להזמין ולממן את השירותים המשפטים הניתנים לו באופן רציף.

כפי שפרטה התובעת, בכל התקופה נשלחו לנתבע רק שלוש חשבוניות. האחת נשלחה ב- 25 במאי 2007 על סך של 72,978.44 והיא התייחסה לשירותים שניתנו עד סוף אפריל. ולאחריה התקיים **דין ודברים על הסכם השכר**. השניה נשלחה ב- 27 בפברואר 2008 עבור שירותים במשך עשרה חודשים – מיום 1 למאי 2007 ועד ליום 27 בפברואר 2008. סכומה הצטבר ל- 207,188.98 ₪! **פי שלוש בקירוב מהסכום שיצר את המשבר כתשעה חדשים קודם לכן.**

מדובר בהתנהלות לא סבירה בכל קנה מידה. חוסר הסבירות מתעצם על רקע הידיעה שמדובר בלקוח שגם לגרסתה של התובעת כבר הליון על שכר הטרחה וביקש להסכים על שכר טרחה קבוע. חובתה הברורה של התובעת היתה ליידע באופן שוטף את הנתבע על העלויות המצטברות, על מנת שיוכל מעת לעת לבחון את יכולתו ורצונו להמשיך ברכישת השירותים המשפטיים שהצטברו לסכומים ניכרים.

התובעת טענה שהיו שיחות בעל פה בבקשה לתשלום שכר הטרחה. טענה זו לא הוכחה, ואף לא נתמכה בכל דרך. ב"כ הנתבע הכחיש שהנושא עלה בשיחות עימו לפני חודש פברואר 2008. יצוין שגם אם נדרש הנתבע לשלם, כטענת התובעת, היא לא טענה שנאמרו לנתבע סכומי החוב המדויקים שהוא צובר. להפך, בעדות של עו"ד נ' צוין, שהנתבע נדרש להשלים את חובו מהחשבונית הראשונה. לא סביר גם שהנתבע נדרש לשלם סכומים שעדיין לא הוצאו עליהם חשבוניות.

דהיינו, מסתבר שהנתבע לא העריך – ולא הוצגו לפניו נתונים כדי להעריך – את העלויות הגבוהות שהוא צובר.

קשה להבין את המניע להתנהלות התובעת, ולגופו של עניין, לא נראה שדבר מטענותיה מצדיק או מקל על חומרת התנהלותה. התובעת טענה שהתנהל בשלב כלשהו משא ומתן ביחס להסדרים אחרים – אולי זכייה באחוז כלשהו מן הנכס, אולם עובדה זאת אינה יכולה לפטור את נותן השירות מהצגה עיתית של העלויות של שירותיו. יתכן, שהתובעת משיקולים שלה העדיפה הסדר שכר טרחה מסוג אחר, או גם שהפוטנציאל הכלכלי של הנכס נתן

לתובעת תחושה שבסופו של יום, לאחר השלמת ההליך, ניתן יהיה לגבות את שכר הטרחה במלואו – אך כל זאת בדעתה של התובעת בלבד. יש לציין, שבמצב שבו גביית שכר הטרחה הוא על פי שעת עבודה, שוויו של הנכס אינו רלוונטי לענייננו, בוודאי שלא בעיניו של משלם שכר הטרחה.

הטענה שהוצאת חשבוניות חדשות, לאחר שחשבונית אחת לא שולמה, יוצרת בעיות מול הנהלת החשבונות (פרוטוקול דיון מס' 1) היא בעיה פנימית של התובעת, ולא יכולה להצדיק התנהלות שכזו ביחס לנתבע.

בשלב מסוים – אי משלוח החשבוניות מהווה הפרה מהותית של ההסכם

כאמור, סטייה קלה ממשלוח החשבוניות על פי המועדים שנקבעו במסמך להזמנת השירותים, אינה הפרה מהותית של ההסכם, ואין בה כדי לפגום בהסכם שכר הטרחה. אך כאשר מדובר בחריגה גדולה יותר, ובעיקר בנסיבות שבהן יתכן מאוד שהצטברות העלויות עשויה היתה לגרום ללקוח להפסיק את הזמנת השירותים המשפטיים או לצמצם את היקפם, יש לראות באי-משלוח החשבוניות הפרה מהותית של ההסכם.

ב"כ הנתבע טען, שאילו היו נשלחות חשבוניות במועדן, לא היו הצדדים מגיעים לבית הדין. דברים אלה סבירים מאוד בעיני. מסתבר ביותר שלאחר חשבונית נוספת בסכום דומה לזו שנשלחה לו לאחר שלושת חדשי העבודה הראשונים, היה הנתבע מפסיק רכישת השירותים המשפטיים אצל התובעת, או משנה באופן משמעותי את אופיים באמצעות הסכם כתוב. ניתן לשער, שגם התובעת היתה מודעת למצב זה. גם אם לא היתה מודעת בפועל, ברי שהיה עליה להיות מודעת אליו. זאת במיוחד נוכח ניסיונותיו – סמוך לאחר קבלת החשבונית הראשונה – לעצב הסכם שכר טרחה בעל אופי אחר, שהיקפו הכספי נמוך בהרבה, כפי שציינה התובעת עצמה.

לא ניתן לקבוע מסמרות חד משמעיים, מאיזה שלב אי-משלוח חשבוניות הפך להפרה מהותית, אך זו חובתי בדין, להכריע גם בהסתמך על שיקול הדעת.

כיון שעל התובעת היה לשלוח חשבוניות מדי רבעון, הרי שאיחור של חודש אחד מתקבל על הדעת, אבל איחור של חודשיים הוא בלתי סביר, במיוחד כאשר מדובר על סכומים נכבדים ועל מצב בו נושא שכר הטרחה היה במחלוקת. לפיכך, יש לקבוע, שלאחר חודשיים שחלפו מאז המועד שבו אמורה היתה להישלח חשבונית שנייה, דהינו מתחילת אוקטובר 2007, לא ניתן להתייחס להסכם הראשוני כבסיס לחיוב הנתבע.

ז. קביעת שכר הטרחה לתשלום

משרד ראשי: רח' ר' חייא 3 / פינת ברוריה (corner of Brurya St.) Main Office: 3 Rav Chiya St.

ת.ד. 36238 ירושלים 91360 P.O.B 36238 Jerusalem עמותה רשומה מס' 580282515

טל' 077-215-8-215 Tel פקס 02-5379626 Fax www.erezhemdah.org beitdin@erezhemdah.org עמוד 10 מתוך 15

Founders: The Bellows Family Chicago, Illinois

לאור האמור עד עתה, זכותה של התובעת לגבות שכר מלא עבור חמשת החודשים שבין 1 במאי ועד לסוף ספטמבר 2007.

עבור השירותים שניתנו החל באוקטובר 2007 ועד סוף פברואר 2008, לא ניתן לחייב את הנתבע על פי הסכם השכר, שכן ההסכם הופר בידי התובעת באופן מהותי. התובעת עשתה עבודה משפטית רבה גם בתקופה המדוברת, ויש להכריע האם וכמה על הנתבע לשלם עבורה. כידוע, יש כמה דרכים להתייחס למצב בו נעשית עבודה שלא על רקע של הסכם.

לדידי, מקרה זה אינו דומה לאדם רגיל השוכר אחר, ואינו קוצב עימו שכר, או שקוצב עימו שכר באופן לא ברור (ראה שו"ע חו"מ סימן שלא, ג' ודברי הרמ"א בסימן שלב, ד). שכן, כאן הבעיה עמוקה יותר – כאמור, מסתבר ביותר (וגם על התובעת היה להבין זאת), שאילו ידע הנתבע ששכר הטרחה מתרבה והולך בהיקפים המדוברים – הוא היה נמנע מרכישת השירותים או מצמצם את היקפם בשיעור משמעותי.

סוגיה נוספת ממנה למדו הפוסקים כיצד להתייחס לעבודה שנעשתה ללא הסכם מוקדם – היא הסוגיה של "יורד לשדה חבירו", המפורטת במסכת בבא מציעא דף קא, ובשולחן ערוך חושן המשפט סימן שע"ה. הסוגיה מתייחסת למצב שבו אדם השביח נכס של אדם אחר ללא הסכמה על עצם הפעולה, או ללא הסכמה מפורשת על השכר שייטול. בסוגיה זו יש שתי הבחנות עיקריות:

הבחנה אחת היא, האם היורד עשה זאת מדעתו של בעל הנכס אך ללא סיכום על השכר ("יורד ברשות") או האם השביח את הנכס שלא מדעתו של בעל הנכס ("יורד שלא ברשות"). ל"יורד ברשות", צריך הנהנה לשלם שכר רגיל עבור ההנאה שקיבל, על פי התעריף הנמוך הרגיל בשוק. ל"יורד שלא ברשות" יכול לומר הנהנה, שאין הוא מעוניין בהנאה אלא – "טול עיך ואבניך". אם הוא כן מעוניין להשאיר את ההנאה ברשותו, מתפצל הדין לשני מצבים על פי ההבחנה הבאה:

הבחנה שנייה היא, האם הנכס מתחילה נועד לאותה השבחה (לדוגמא, נטיעת פרדס בשדה שנועד למטרה זו; "שדה העשויה ליטע") או האם הנכס הושבח בכיוון שונה ממטרתו הראשונית ("שדה שאינה עשויה ליטע"). וכך נפסק בשולחן ערוך חושן משפט סימן שעה סעיף א:

היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות ונטעה:

אם היתה שדה העשויה ליטע - אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה, ונוטל מבעל השדה.

ואם אינה עשויה ליטע - שמין לו וידו על התחתונה.

דהיינו משלם את ההוצאות בלבד, או את שיווי ההשבחה – הפחות מבין השניים.

האם בנדון דידן, דינה של התובעת כ"יורד ברשות", או כ"יורד שלא ברשות"? האם בנדון דידן יש "שבח" לנכס, או שכיוון שהמצב המשפטי הוא שהתוכנית לא אושרה אין כלל שבח בפעולת התובעת?

ביחס לשאלה הראשונה – האם התובעת יורדת ברשות – נראה לכאורה שעבודתה של התובעת נעשתה על פי הוראותיו של הנתבע ובקשר רציף עימו. לכן, לכאורה, מחד גיסא יש לדונה כפועלת ברשות. מאידך גיסא, כפי שאמרתי לעיל, אני מקבל את טענת ב"כ הנתבע לפחות כדבר מסתבר ביותר, שאילו שלחה התובעת חשבוניות כפי שהתחייבה, לא היו מגיעים הצדדים למצב אליו הגיעו – ומסתבר ביותר שהנתבע היה מפסיק את קבלת השירותים או מצמצם אותם מאוד.

דהיינו, להבדיל מיורד ברשות, שם בעל הנכס, נותן הרשות, יודע (או שמבחינה הלכתית-משפטית עליו לדעת) שהוא ישלם שכר עבור השירות, בנדון דידן אני מקבל כאמור כמסתברת את ההנחה העובדתית שהנתבע לא ידע. אני קובע גם, שמן הבחינה המשפטית בנסיבות המדוברות היה על התובעת להודיע לנתבע במועדים שנקבעו על עלות השירותים, ובעצמו לא היה עליו לדעת שיצטרך לשלם עבורם סכומים גבוהים כל כך.

נמצא, שמחד גיסא מדובר על עבודה שנעשתה בהוראת הנתבע – ועל כן אינה דומה ליורד שלא ברשות. ומאידך גיסא, אין לדמות אותה ליורד ברשות, משום שאנו קובעים שהנתבע כלל לא היה נכון לשלם את הסכומים הגבוהים שנתבעים, וגם על התובעת היה לדעת זאת.

ביחס לשאלה השנייה – האם נהנה הנתבע מפעולותיה של התובעת בתקופה האמורה? מחד גיסא ניתן לטעון שתוכניתו של הנתבע לא אושרה, וזוהי ההשבחה העיקרית שלה ציפה מן ההליך המשפטי. מאידך גיסא, באותם חודשים הושלמו מהלכים שמנעו מן הנתבע נזק משמעותי, שהיה מרע את מצבו כיום, אלמלא ננקטו אותן פעולות. לדוגמה – בתקופה האמורה נעשה טיפול בהתנגדות לתמ"מ -- תוכנית בקשר לחלקה גובלת לנכס של הנתבע.

משיקול נוסף, יש לקבוע שיש להתייחס למצב כאילו נהנה הנתבע ממעשיה של התובעת (גם אם הדבר לא בא לידי ביטוי במצבו העכשווי). באותם חודשים שבהם פעלה התובעת

משרד ראשי: רח' ר' חייא 3 / פינת ברוריה (corner of Brurya St.) 3 Rav Chiya St. Main Office:

ת.ד. 36238 ירושלים 91360 P.O.B 36238 Jerusalem עמותה רשומה מס' 580282515

טל' 077-215-8-215 Tel פקס 02-5379626 Fax www.erezhemdah.org beitdin@erezhemdah.org עמוד 12 מתוך 15

Founders: The Bellows Family Chicago, Illinois

בהרשאתו של הנתבע בוודאי היתה לדעתו משמעות כלכלית לעבודתה – וזהו הזמן שבו התגבש החיוב הממוני. גם אם לאחר מכן הרווח ממהלכים משפטיים אלו הצטמצם נוכח המבוי הסתום שאליו הגיע ההליך – אין זה מבטל את החיוב שנוצר בשעתו. עם זאת, השבח אינו יכול להוות בנדון דידן פרמטר לקביעת **שיעור השכר**.

למרות שלא מצאנו התייחסות למצב שכזה ב"דיני פועלים" – המתייחסים לקביעת שכר במקום שבו לא נקבע שכר מפורש, מצאנו בסוגיה אחרת התייחסות למצב שבו עושה אדם שימוש בממון של אדם אחר ללא ידיעה שכך הוא הדבר. הגמרא במסכת בבא קמא (דף קיב ע"א) מדברת על יורשים שמצאו בעיזבון של אביהם בהמה. כיוון שחשבו שבהמה זו היא חלק מן העיזבון, שחטו ואכלו אותה. לאחר מכן התברר שהבהמה היתה של אדם אחר, ואביהם רק שאל אותה.

הגמרא אומרת, שעל היורשים לשלם סכום חלקי עבור אותה בהמה. וכן נפסק בשולחן ערוך חושן משפט סימן שמא סעיף ד:

חשבו שהיא של אביהם, וטבחוה ואכלוה, משלמים דמי בשר בזול, שהוא שני שלישים.

דהיינו, כיוון שנהנו מממון של אדם אחר, אך לא ידעו ולא היה עליהם לדעת, שאין הוא שלהם – ניתן לחייב אותם רק בסכום חלקי. [יש לציין שאין חיוב מלא למרות שידעו שהם משתמשים בנכס יקר, אך כיוון שחשבו שזהו נכס שלהם העומד לרשותם ולא יוציאו עליו כסף "מהכיס", הם פטורים מתשלום מלא.]

נקודת הדמיון בין סוגיה זו לנדון דידן היא בכך שבשני המקרים אדם הביא על עצמו הנאה, אך לא מוטל היה עליו לדעת שישלם עליה. בסוגית הגמרא מדובר על אכילת הבשר – ללא הבנה שיצטרכו לשלם בעבורו; במקרה שלנו הנתבע ביקש מפורשות לקבל שירותים (מכמה סוגים, כפי שבא לידי ביטוי במסמכים הרבים שהוגשו), ללא שידע שיידרש לשלם עליהם סכומים גבוהים שנדרשו ממנו בסופו של יום.

כפי שראינו, בשו"ע לעיל נקבע שישלמו שני שלישים ממחיר הבשר שנאכל. כיצד נקבע הסכום לתשלום?

מסביר בעל ספר מאירת עיניים:

דיכולין לומר אם ידענו שאינה של אבינו לא היינו אוכלים בשר, אבל שני שלישים משלמין שכן דרך בני אדם לקנות בשר בזול, ולאכול, אף אם בלאו הכי לא היו אוכלין בשר.

היתומים יכולים היו שלא לאכול בשר, אלא להסתפק במזון אחר, שהוא זול. הסכום שישלמו נקבע על פי הערכה כמה כסף יסכים לשלם אדם שלא רגיל לרכוש בשר, כדי לרכוש בשר ולאכול אותו. במקרה של מוצרי מזון יקרים, ההנחה הכללית היא שמדובר על כשני שלישים ממחיר השוק.

אם ניישם עקרון זה לנדון דידן, נבקש להעריך כמה היה מסכים הנתבע לשלם בעבור המשך השירותים המשפטיים של התובעת. דברנו אמור, שיש בסיס איתן להערכה, שהנתבע לא נכון היה להמשיך את השירותים המשפטיים אילו ידע את היקף העלויות.

עמדה זאת מקבלת חיזוק נוכח העובדה, שלימין הנתבע עומד עו"ד קבוע, ללא עלות ישירה על טיפול משפטי (כך נאמר במסגרת הדיון, וגם אם יש עלות כלשהי, היא נמוכה בהרבה מזו המשולמת לתובעת). גם אם הנתבע מעדיף את שירותי התובעת שבאופן טבעי עולים יותר, יתכן מאוד שהוא לא נכון היה להשקיע בכך סכומים בהיקף שהתובעת דורשת. על כן ברור שהסכום אותו יש לקבוע נמוך באופן משמעותי ביותר מהסכום הנדרש על ידי התובעת. לא די כאן בהפחתת שליש מן הסכום.

גם בעניין זה, לא ניתן לקבוע מסמרות. עם זאת, לפי התרשמותי מן הנתבע, ולאור העובדה שאי-ההבנה נגרמה באשמת התובעת, יש להעמיד את שכר הטרחה על סכום נמוך מזה שהוזכר בשולחן ערוך בעניין היתומים. אני מבקש להעריך את נכונותו של הנתבע לשלם על המשך השירותים, אילו ידע שהוא צריך לעשות כן, בסכום של **שליש** משכר הטרחה אותו דרשה התובעת (דהיינו שליש מהתעריפים בניכוי 25%).

לסיכום – הסכום לתשלום יחושב באופן הבא:

בעבור התקופה עד סוף ספטמבר 2007, תשלום מלא, לבד מעלויות עו"ד פ', שיחושבו על פי לשון התרשומת שהוגשה, בסכום של \$180 לשעת עבודה בניכוי 25%.

בעבור התקופה שבין אוקטובר 2007 לפברואר 2008, ייגבה סכום השווה לשליש משכר הטרחה בתעריף שנקבע בהסכם, השווה לתעריפי המשרד בניכוי 25%. החישוב על פי טבלאות שהוגשו על ידי התובעת – על חשבון עסקה מס' 66624 (מוצג 23).

יתרת חשבון עסקה 60006 (החשבון הראשון), תשולם במלואה (בלי שינוי תעריפים), לאור העובדה שרובה כבר שולמה, ושניתנה בה הנחה נוספת של 5%.

גם עבור החשבונית האחרונה – מס' 68897 – יבנו שני שלישים (על פי פירוט השעות במוצג 31).

הוצאות יחושבו באופן מלא עבור כל התקופה.

משרד ראשי: רח' ר' חייא 3 / פינת ברוריה (Main Office: 3 Rav Chiya St. (corner of Brurya St.))

ת.ד. 36238 ירושלים 91360 P.O.B 36238 Jerusalem עמותה רשומה מס' 580282515

טל' 077-215-8-215 Tel פקס 02-5379626 Fax www.erezhemdah.org beitdin@erezhemdah.org עמוד 14 מתוך 15

Founders: The Bellows Family Chicago, Illinois

בנסיבות העניין, לאור חלקה המשמעותי של התובעת בהיווצרות הסכסוך, לא יתווסף על הסכום המחושב, כל סכום נוסף, ריבית או הצמדה. כמו כן, כל צד יישא בהוצאותיו. כיוון ששכר הטרחה נקבע בדולרים, שער הדולר לחישוב, הוא השער ביום מתן פסק הדין. תחשיב מפורט צורף לפסק הדין.

ה. החלטה

1. הנתבע ישלם לתובעת סך של 146,871.55 ₪ עד לתאריך 1 במאי 2010.
2. כל צד יישא בהוצאותיו.
3. פסק הדין ניתן ביום כח באדר תש"ע, 14 במרץ 2010.

הרב יוסף כרמל